

Mødet den 2. Marts 1916. (For lukkede Døre).

Fraværende: Harald Jensen, Lauersen, Lehmann og Samuelsen,

1. (J. Nr. 293—1915). Forslag til **Ordning af Bebyggelsen ved Bispetorvets vestre Side.**

Under denne Sags indledende Behandling var efter Indbydelse tilstede Direktør Anders Nielsen, Svejstrup Østergaard, og Arkitekterne Prof. A. Rosen og Frimodt Clausen.

Formanden gav straks Ordet til Prof. A. Rosen, for at denne kunde forklare det i denne Henseende forelagte nye Projekt og forklare de i Salen opstillede Tegninger til dette:

Professor A. Rosen takkede for Indbydelsen til at komme tilstede ved dette Møde. Han mindedes forrige Gang, da han var samlet med Aarhus Byraad for at drøfte en helt anden Sag, nemlig Landsudstillingen. Den Gang drejede det sig om at rejse en Bygning, som kun skulde have en Døgntilværelse. Men begge Parter havde vist haft Fornøjelse af Samarbejdet, og der blev ved det fælles Arbejde skabt Glæde for mange Tusinder. Det, man nu er samlet om, er Rejsningen af en Bygning, som ikke skal have en Døgntilværelse, men som i hvert Fald gerne skulde staa gennem lange Tider. Den skal have sin Plads paa det

fornemste Sted i Byen, nemlig som Nabo til den prægtige og ærværdige Domkirke og til det smukke Teater, og det bør derfor nøje overvejes, hvorledes en saadan Bygning skal og bør være. Der er desuden mange praktiske Spørgsmaal, som skal tages med i Betragtning, saasom den store Færdsel forbi denne Bygning og Anvendelsen af Bygningen. Der bør paa den ene Side være Tilknytning til Fortiden, repræsenteret af Domkirken, og paa den anden Side maa ogsaa den ny Bygning i sig bære Spiren til yderligere Udvikling. Forholdet er i det hele taget nærmest, som skildret er i den Skrivelse, Taleren havde sendt Byraadet om denne Sag, og som lyder saaledes:

Til

A a r h u s B y r a a d.

»Hosfølgende Plan til Ordning af Bebyggelsen omkring Domkirken i Aarhus er udarbejdet af undertegnede paa eget Initiativ, men fremsendes herved — paa Opfordring af Hr. Borgmester Drechsel — i Ærbødighed til det højtærede Byraad. Det har sikkert i lang Tid været klart for mange Interesserede, at det var i høj Grad ønskeligt, om Bebyggelsen ved Domkirken, naar Udviklingen førte det med sig, maatte ske efter en vel overvejet samlet Plan. Da der nu, mig bevidst, ikke foreligger nogen saadan, at man netop nu forbereder Bebyggelse paa en stor Del af den Karré, der ligger uden for Kirkens sydlige Side, har denne Omstændighed været Aarsag i, at jeg har søgt at klare for mig, hvorledes Forholdene efter min Mening bør ordnes til begge Sider af Kirken. Saaledes som jeg har tænkt mig Bebyggelsen ordnet, vil denne indgaa som naturlige Led i en samlet Plan, der har den mægtige og her i

vort Land sjældne Kirkebygning som Midtpunkt. Min Plan gaar ud paa — saa godt som muligt — at fremhæve Kirkens skønne Linier og lade dens særlige Organisme saa naturligt som muligt blive klar for Beskueren. Jeg har derfor søgt at frigøre hele den søndre Side, saaledes at den f. Eks. fra Teatret vil kunne ses i sin Helhed, kun brudt ved den Murbue, jeg har tænkt mig som en organisk Forbindelse mellem Kirkebygningen og Nybygninger til begge Sider. Saadanne Murbuer vilde efter min Mening for det første fremhæve Kirkens Hovedlinier og dernæst være af skøn Virkning saa vel i Forhold til Kirken som i Forhold til Pladsen bagved, som herved indrammes. Bebyggelsen mod søndre Side paa Bispetorvet, der jo er den, der i Øjeblikket er aktuel, skulde dernæst i Samarbejde med Teatret give Pladsen Form, og det er efter min Overbevisning muligt ved en omsigtsfuld og godt gennemført Bebyggelse paa det Grundlag, jeg har angivet, paa en Gang at skabe en interessant Plads, forinden tilfældige Bebyggelser i Fremtiden vil kunne forstyrre Harmonien. Omendskønt der ikke i Øjeblikket foreligger Planer om Bebyggelsen ved Kirkens Nordside vil det være rigtigt allerede nu at fastlægge Hovedlinierne for en saadan. Saaledes som jeg har tænkt mig denne Ordning, vil der være rige Muligheder for en smuk og naturlig Udnyttelse af det sjældne Naboskab med Kirken. Den gaardagtige, mindre Plads, jeg saaledes har tænkt mig, vil formentlig kunne blive af en meget smuk Virkning. Jeg kan ikke tilbageholde den Bemærkning, at det højtærede Byraad ved denne Lejlighed, hvor Muligheder er aabne for en god Bebyggelse omkring den

skønne Domkirke, har det i sin Haand at støtte de Tanker og Ønsker, der — saa vidt mig bekendt — fra flere Sider er fremsat om denne Sag. Jeg føler mig da ogsaa i Virkeligheden fuldt forvissat om at handle i Forstaaelse med det højtærede Byraad, naar jeg hermed sender Dem mine Planer om Bebyggelse ved Domkirken. Om end Beskedenhed fra vor Side forbyder en Samstilling med saa interessante Kirkeomgivelser som ved Mariekirken i Lübeck, saa kan det næppe skade, at man holder sig saa fremragende Eksempler for Øje og efter Evne søger at gennemføre vore egne Opgaver saa godt, vi formaar. Idet jeg i Dag i Korthed har fremsat de Tanker, der ligger til Grund for mit Arbejde, henstiller jeg herved denne vigtige Sag til det højtærede Byraads Velvillie.«

Efter at have oplæst denne Skrivelse paaviste Professor Rosen paa de i Salen opstillede Tegninger disses Enkelheder og forklarede i Helhed Sagen, saaledes som den nu forelaa fra hans Haand, hvorefter han anbefalede Planerne til Byraadets og Bygherrernes velvillige Modtagelse.

S i m o n s e n takkede for det interessante Foredrag. Hele denne ny Vending af denne Sag var imidlertid kommet saa overraskende, at almindelige Medlemmer af Byraadet ikke straks kunde være rede til at danne sig nogen virkelig Mening om denne eller udtale nogen Kritik derom. Planen ser i høj Grad tiltalende ud, og man maa yde Professor Rosen sin Anerkendelse af det gjorte Arbejde og for den Interesse, han paa Kunstens Vegne yder vor By. Men vi maa jo have nogen Tid til at overtænke Planen, ogsaa hvad angaar den finansielle Side. De fleste af os er sikkert enige om, at en saadan stilfuld Bygning vilde være

meget ønskelig netop paa denne Plads. Men man kan jo ikke altid gaa alene efter de kunstneriske Hensyn. Der er ogsaa andre Hensyn at tage. Foreløbig synes Planen mig meget tiltalende, men hvorledes stiller Udvalget sig til hele dette Spørgsmaal?

Møller erklærede, at med Hensyn til den finansielle Side af Sagen vilde Udvalget udtale sig senere. Nu var Spørgsmaalet blot, om man kunde acceptere Planen i Princippet, saa der kunde gives Andelsselskabet et Svar derpaa.

Jakob Jensen var af den Mening, at det var af Betydning for Arkitekterne og Formanden fra Andelsselskabet at være tilstede ved dette Møde, saa de kunde gøre sig bekendt med den virkelige Stemning inden for Byraadet angaaende hele denne Sag. Efter den nye Plan vil Torvet blive betydeligt formindsket ud over, hvad Tilfældet vilde være med den tidligere Plan. Og der skulde gives betydelige Dispensationer, ligesom Udgifterne til Brolægningen vilde blive meget større for Kommunen. Vel vilde Bygningen efter denne ny Plan blive noget dyrere for Andelsselskabet, men dette vilde jo saa ogsaa komme til at raade over et betydeligt større Fladerum, saa dette vilde rigeligt opveje denne Merudgift. Den ny Bygning vilde blive meget smukkere end den tidligere projekterede firkantede Bygning, og ved Siden deraf vilde det blive muligt for Andelsselskabet at indrette sig meget mere bekvemt der end i den tidligere projekterede Bygning. Særligt hvis hele Bygningen bliver opført paa een Gang i sin Helhed. Dette vil blive betydeligt billigere end at opføre den i to Tempi. Talerens personlige Stilling til Sagen var, at saafremt Andelsselskabet vilde opføre den her foreslaaede Bygning, saa kunde det

sikkert gøre Regning paa at finde Imødekommenhed i Byraadet overfor de store Dispensationer, som vilde blive nødvendige. Der vilde efter denne Plan blive rejst et Monument, som var baade Aarhus By og Andelsselskabet værdigt. Det kunde Hr. Anders Nielsen godt meddele sine Folk, naar han i Morgen skulde til Møde med dem om denne Sag.

F o r m a n d e n udtalte Byraadets Tak til Professor Rosen og Arkitekt Clausen for det særdeles smukke Projekt og ønskede Andelsselskabet til Lykke med, at det var kommet i Samarbejde med Professor Rosen.

Direktør A n d e r s N i e l s e n takkede for Indbydelsen til at overvære denne Forhandling. Det var smukke Tegninger, som var forelagt, og smukke Ord, der var talt om Planen. Men nu var der ogsaa talt længe nok. Nu maatte der skrides til Handling. Den første Plan, Andelsselskabet forelagde Byraadet, tilfredsstillede ganske Andelens Mænd. Ogsaa Plan Nr. 2 kunde vi gaa med til, selv om vi syntes bedre om den første. Hr. Jakob Jensen udtaler sig med stor Begejstring om denne Plan Nr. 3. Ja, muligvis var den god. Men hverken Jakob Jensen eller noget andet Menne-ske havde sikkert nogensinde set Mage til et saadant Hus som det foreslaaede, saa det var vist noget tidligt at udtale nogen Begejstring derfor. Imidlertid havde ogsaa Taleren det Haab, at det vilde lykkes Arkitekterne at faa et godt og praktisk Indre af den monumentale Bygning. Skulde det hele opføres paa een Gang, vilde det kræve en fuldstændig Forandring af hele vort Budget, og han var alt andet end sikker paa, at Jydsk Andels-Foderstofforenings Tillidsmænd kunde og vilde gaa med til Rejsning af et saadant Monu-

ment. De var vant til anderledes spartanske Forhold, som enhver kunde overbevise sig om ved et Besøg i de nuværende Lokaler. Personlig vilde han dog anbefale denne ny Plan til Vedtagelse, saafremt Byraadet vilde stille sig velvilligt til en lille Skrivelse, som han paa Andelsselskabets Vegne overrakte Byraadets Formand, og som gik ud paa, at Byraadet for sit Vedkommende gav Afkald paa de aftalte 25,000 Kr. for Facaderetten og ydede et passende Beløb som 10,000 Kr. for forårsaget Rentetab, Tidsspilde og Arkitekthonorar for den Plan, som i saa Fald ikke vilde komme til Udførelse. Saafremt jeg kan faa Tilsagn derom, saa vil Direktør Nielsen, Andels-Foderstofforeningen og jeg i Morgen paa vort Bestyrelsesmøde og paa det om faa Dage afholdte Repræsentantmøde nok anbefale denne Sag. Og saa maa vi have et fast Tilbud fra Byen, saa vi kan komme i Gang med Arbejdet snarest. Ellers maa vi henholde os til den vedtagne Plan Nr. 2 af $3\frac{1}{2}$. Personlig er jeg meget glad for den Interesse, dette Spørgsmaal har vakt her i Byen, og haaber vedvarende paa, at det saa godt paabegyndte Samarbejde maa bære smukke og gode Frugter i Fremtiden. Men vi maa fastholde, at Byraadet viser sin gode Mening i Realiteten ved at indrømme os de i denne Skrivelse nævnte Krav, saa vi ikke kommer til at betale for Facaderetten. Der er nok af vore Folk, der endda vil mene, at en saadan Bygning er for flot til os. Jeg udbeder mig altsaa et bestemt Svar og Tilbud til i Morgen.

Jakob Jensen gjorde atter Direktør Anders Nielsen opmærksom paa, hvor langt bedre Arkitekterne vilde kunne indrette det indre af en Bygning efter den nye Plan end efter Plan Nr. 2.

Møller havde ikke ventet, at man skulde komme saa udførlig ind paa Sagens Enkeltheder endnu. Han vilde dog overfor Anders Nielsen gøre denne opmærksom paa, at de Fordele, som bødes Andelsselskabet efter denne ny Plan, i høj Grad opvejede de Merudgifter, som Planen maatte medføre for Bygherrerne. Der er saaledes det betydeligt større Grundareal, som Byen afgiver. Skulde det betales med rede Penge, vilde det blive et meget betydeligt Beløb. Og Byens Merudgifter til Brolægning m. m. vilde vel ogsaa løbe op til over en Snes Tusinde Kr. Det maatte Anders Nielsen ikke glemme. Og saaledes var der næppe nogen Grund for Byen til at give Afkald paa de en Gang vedtagne 25,000 Kr. for Facaderetten. Vi kan ikke saaledes give baade Grund og Penge! Vi skal jo ogsaa give betydelige Dispensationer. Det turde da ogsaa være af Betydning for Andelsselskabet at faa en saa smuk og monumental Bygning, liggende paa den bedste Plads i Byen. Der maa i denne Sag bringes Ofre fra begge Sider, og Aarhus Kommune kommer ikke til at yde de mindste Ofre. Forlangendet om de 25,000 og de 10,000 Kr. kommer Andelsudvalget til atter at stryge.

Dirøktør Anders Nielsen forsikrede, at det ingenlunde var hans Spøg, naar han paa sine Mandanters Vegne fremsatte de nævnte Krav. Det havde han jo forøvrigt allerede gjort overfor vedkommende Udvalg. Han var meget bange for, at saafremt Byraadet ikke var imødekommende paa disse Punkter, saa vilde den hele Sag ogsaa strande.

Efter disse Udtalelser forlod D'Herrer Arkitekter og A. Nielsen Byraadssalen.

Møller var ikke saa bange for, at Sagen skulde strande paa disse Punkter. Der havde væ-

ret Tale om en Konkurrence ang. denne Bebyggelse, men saaledes som Sagen nu havde udviklet sig, havde man, takket været Borgmester Drechsels Initiativ, faaet den bedst mulige Konkurrence ved, at Professor Rosens Projekt var fremkommet. Derfor skyldte Byraadet Borgmesteren en Tak. Det var ganske rigtigt, at Anders Nielsen i Udvalget havde rejst de samme Krav, som han nu var fremkommet med i Byraadet, men Udvalget var af den Mening, at A. Nielsen ikke paa dette Punkt skulde tages alt for højtideligt. Taleren troede ikke, at man løb nogen større Risiko ved at blive staaende ved det tidligere Krav om de 25,000 Kr. og nægte at yde de forlangte 10,000 Kr. for »Tids-spilde« m. m. Han vilde anbefale den foreliggende Plan, og at man stillede sig velvilligt overfor Kravet om Dispensationer, men at Byraadet fastholdt sit Krav om de 25,000 Kr.

J a k o b J e n s e n fandt den nye Plan særdeles smuk og saa den gerne realiseret. Byen har vist sig meget velvillig overfor Andelsselskabet, og dette kan ikke med Rette forlange mere. Vi maa vel erindre det meget større Areal, som vi nu kommer til at afgive, og som virkelig vil være af den største Betydning for Andelsbanken og for alle Lokaliteterne. De 250 Kv. Alen mangfoldiggøres jo op gennem alle Bygningens Etager og vil komme til at indbringe en smuk Sum for Andelsselskabet. De er allermindst 100 Kr. værd pr. Kv. Alen, saa det bliver mindst 25,000 Kr. For Skovbyes Hjørne betales der 170 Kr. pr. Kv. Alen. Andelsselskabet har faaet rigeligt Ekvivalent for Afgiften paa 25,000 Kr. for Facaderetten. Vi giver i Forvejen 75,000 Kr. og faar betydeligt større Brolægningssudgifter, saa vi har saamænd været tilstrækkeligt imødekommende.

F o r m a n d e n vi lader nu i Aften affatte en Skrivelse til Andelsselskabet, hvori vi saa stærkt som muligt fremhæver alle de her nævnte Argumenter. Særlig det store Areal vi afgiver. Og muligvis, at vi betaler Rosen for det udførte Arbejde.

M o u s t e n: Saafremt denne Sag nu ikke gaar i Orden, hvad man ikke kan være sikker paa, da Bønderne jo er smaalige, saa gælder vel stadig den sidst vedtagne Plan? Kan vi ikke imødekomme Andelsselskabet med Hensyn til Renterne. Det kan da ikke andrage store Beløb, og saa viser vi da noget Velvillie.

M ø l l e r troede vedvarende ikke, at der var nogen Fare for, at Sagen skulde strande paa de 25,000 Kr. I hvert Fald skal Andelsmændene nok søge ny Forhandling og spørge, om det er et Ultimatum, vi har sendt i vor Skrivelse. Det kommer til at koste dem noget mere at bygge, men de faar jo ogsaa langt mere end før. Han troede ikke, at det var værdt i Skrivelsen at tale noget om Honorar til Professor Rosen. Det Honorar kunde jo ikke blive saa stor en Sum. Men der skulde helst et Samarbejde mellem de to Arkitekter, og man vidste jo ikke, hvorledes Andelsfolkene stillede sig dertil.

F o r m a n d e n: Vi har hele Tiden forbeholdt os Ret til at akceptere Facaden, og det Krav maa vi ikke give Slip paa. Men paa den anden Side maa vi ikke optræde truende. Han troede ikke, at Andelsselskabet vilde helt kaste Vrag paa det nye Projekt. Men muligvis kunde det komme til ny Forhandlinger i Morgen.

S i m o n s e n udtalte atter sin Anerkendelse af det smukke Projekt. Men havde det ikke ogsaa sine mindre heldige Sider? Hvad blev der

nu af den projekterede brede Færdselsaare ned til Havnen? Den vilde helt forsvinde, idet Gaden paa det smalleste Sted ikke blev bredere, end den nu er. Torvet faar maaske nok en smukkere Form. Men vi binder vore Efterkommere til at bygge tilsvarende paa den nordre Side af Kirken, naar den Tid kommer. Ellers falder Symetrien væk. Hvis man finder Planen storartet genial, saa bør den vel ikke falde paa Spørgsmaalet med de 25,000 Kr. Men har vi Raad til at gennemføre Planen? Giver vi Afkald paa de 25,000 Kr. og vi skal betale for Kolonaden og Forbindelsesbuen med Kirken, saa kommer vi vel i Virkeligheden til at betale 100,000 Kr. i Stedet for som nu 50,000 Kr. Det er ikke lidt at ofre paa Kunstens Alter. Men vi faar vel lade Udvalget raade i denne Sag.

J a k o b J e n s e n fastholdt overfor Simonsen, at Gaden mellem Nybygningen og Kirken vilde blive bredere efter det ny Forslag, end den nu er. Vi forpligter ikke vore Efterkommere til at bygge paa den nordre Side, selv om vi gennemfører dette Projekt. Der er udmærket Stemning for Samarbejde mellem de to Arkitekter, og de er enige om at dele Arbejdet, Æren og Pengene. Byraadet har ikke forhalet denne Sag, vi har skyndt os saa meget som muligt, og Anders Nielsen har slet ikke kunnet komme til at bygge før. Lad os nu sende dem den motiverede Skrivelse og saa se Tiden an. Vor Ret til at akceptere den ny Facade maa vi ikke opgive. Taleren mente, at det laa noget farligt at komme ind paa at give Honorar til Arkitekt Rosen paa det nuværende Tidspunkt. Det kunde muligtvis vække Anstød hos Andelsmændene og skade Rosen. Kun saa-

fremt hele denne Sag gaar i Stykker, kan vi yde Rosen Honorar for det udførte Arbejde.

F o r m a n d e n mente heller ikke, at man paa det nærværende Tidspunkt skulde yderligere drøfte Spørgsmaalet om Rosens Honorar. (N. J e n s e n ønskede helst dette Spørgsmaal løst med det samme). Nej, lad os vente med det. Hvad angaar den af Anders Nielsen omtalte Forsinkelse af Arbejdet. da var denne for intet at regne for et Byggeforetagende, som vilde strække sig over mindst 2 Aar.

J. C. P e t e r s e n: Dette Forlangende med de 10,000 Kr. har intet paa sig. Det er blot for at faa et Tal at nævne. A. Nielsen skal nok føre denne Sag igennem. Han er en klog Mand, og han vil altid have det bedste. Han vil sætte en Ære i at faa det gennemført, og den Sag skal nok gaa i Orden.

F o r m a n d e n: Saa afsender vi i Aften den motiverede Skrivelse, og saa holder vi os rede til en eventuel yderligere Forhandling i Morgen.

Efter en kort Debat vedtoges det, at der intet maatte komme frem om denne Sag, før der Lørdag Eftermiddag sendtes alle Byens Blade en enslydende officiel Meddelelse derom.

Sagens Behandling sluttedes derpaa med følgende Protokoltilførsel:

»Det vedtoges at fastholde Byraadets Standpunkt med Hensyn til den paagældende Byggesag, særligt med Hensyn til Betalingen af de 25,000 Kr. for Facaderet, og at sende Andelsselskabet en nærmere motiveret Meddelelse om denne Byraadsbeslutning.«

2. (J. Nr. 470—1915). Indstilling fra Havneudvalget ang. Besvarelsen af nogle af Toldvæsenet rejste **Spørgsmaal vedrørende Beregning af Vareafgift**

ved Varetransporter indenfor Havnens Omraade
m. v.

Indstillingen vedtoges.

3. (J. Nr. 21⁴—1915). Forslag til ny **Gadelinier for Posthussmøgen.**

Udvalgets Indstilling vedtoges.

4. (J. Nr. 12⁸⁰—1915). Indstilling ang. **Alderdomsunderstøttelser.**

Indstillingen vedtoges.

5. (J. Nr. 6³—1915). Indstilling fra Indkvarteringskommissionen ang. **Foretagelse af en Bygningsforandring ved Underofficersbygningen paa Artillerikasernen.**

Indstillingen vedtoges.

6. (J. Nr. 2¹²⁶—1915). 1 **Byggesag.**

Anbefaledes.

Udenfor Dagsordenen meddelte

7. **M i k a e l J o h a n s e n**, at de 9 Byraadsmedlemmer, der hidtil ikke havde haft Fribilletter til Aarhus Teater, efter Henstilling fra Budgetudvalget til Teaterbestyrelsen fra førstkommende Mandag kunde disponere over 2 Fribilletter paa de samme Vilkaar, som de øvrige Byraadsmedlemmer i deres Egenskab af Medlemmer af Repræsentantskabet hidtil havde haft Fribilletter.

Mødet hævet.

